

СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Під час карантину навчальна діяльність студентів зазнала кардинальних змін. Адже в умовах дистанційного навчання відбулося стрімке збільшення обсягів самостійної роботи, яка, за думкою А. Берьозіна, вимагає оволодіння спеціальними прийомами самоорганізації самостійної навчальної діяльності [1, с. 13–14]. Це висуває високі вимоги до сформованості суб'єктності здобувачів вищої освіти, їх здатності самостійно забезпечувати якісне засвоєння навчального матеріалу та протистояти «спокусам» у вигляді соціальних мереж та інших форм дозвілля.

Згідно з поглядами Т. Ольхової, управління становленням суб'єктності студентів має бути спрямоване, перш за все, на активізацію механізмів самоорганізації. Результатами такого становлення є прояв себе як організованих суб'єктів вільного свідомого вибору, продуктивної освітньої діяльності, співпраці з викладачами, здійснення контролю за отриманими результатами тощо [2, с. 20–29]. На думку С. Певної, сутнісними ознаками суб'єктної позиції майбутнього фахівця є його готовність і здатність: керувати своїми діями; моделювати, планувати способи своєї діяльності, педагогічної взаємодії; реалізовувати заплановані програми; контролювати хід та адекватно оцінювати результати своїх дій; рефлексувати свою діяльність та діяльність інших, взаємодіяти [3, с. 107]. Ми розуміємо під самоорганізацією навчальної діяльності здатність студентів планувати виконання навчальних завдань, вдало розподіляти час для роботи над ними та дотримуватися заданих часових обмежень, самостійно контролювати отриманий результат.

Науковці часто підкреслюють значення здатності до саморегуляції для становлення суб'єктності. За С. Певною, діяльнісно-регулятивні характеристики суб'єктності студентів виявляються через здатність до: самостійного цілеутворення, прогнозування результату своїх дій, коригування власної навчальної діяльності, творчості тощо [3, с. 107]. Як підкреслює Т. Кириченко, важливо, щоб досягнення поставленої мети не призводило до повного виснаження, перенапруження усіх сил. У зв'язку з цим підвищується роль ціннісно-мотиваційного підкріплення. Таку думку поділяє Т. Ольхова, яка одним з основних критеріїв суб'єктного досвіду студентів вважає аксіологічний, що охоплює ціннісні орієнтації, самоактуалізацію, особистісний саморозвиток та визначення життєвих пріоритетів [2, с. 6–12]. Таким чином, доречно говорити про ціннісно-мотиваційну а не лише вольову саморегуляцію навчальної діяльності, яка передбачає вироблення студентом власних способів концентрації уваги на навчальному матеріалі, підтримки своєї працездатності на основі усвідомлених навчально-професійних цінностей.

Чимало вчених показали тісні зв'язки суб'єктності з рефлексією

(самоаналізом) та готовністю до саморозвитку. Так, на думку О. Столярчук, провідними характеристиками суб'єктності студента є рефлексія результатів навчання, усвідомлення своєї відповідальності за вибір прийомів та засобів навчальної діяльності, цільова установка на саморозвиток [5, с. 101]. М. Смульсон аналізує суб'єктність у віртуальному просторі як чинник саморозвитку, постійної праці по вдосконаленню себе [4, с. 23]. Це свідчить про важливість таких виявів суб'єктності студентів під час дистанційного навчання, як готовність аналізувати причини зауважень викладачів, усвідомлювати недоліки свого виконання поставлених завдань та виправляти припущені помилки з метою підвищення навчальної успішності, виховувати в себе відповідальність, посидючість тощо.

Отже, ми вважаємо, що всі прояви суб'єктної активності студентів можна узагальнити у трьох основних сферах, а саме: самоорганізація навчальної діяльності (планування, самоконтроль); мотиваційно-ціннісна та волевовільна саморегуляція навчальної діяльності та власних станів під час її виконання; рефлексія та саморозвиток (самовиховання) в процесі навчальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березин А. Ф. Развитие субъектности студентов-психологов в процессе самостоятельной учебной деятельности: автореферат дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 – педагогическая психология. Ставрополь, 2002. 21 с.
2. Ольховая Т. А. Становление субъектности студента университета : монография / науч. ред. А. В. Кирьякова. Оренбург : ГОУ ОГУ, 2006. 186 с.
3. Певна С. Є. Студент як суб'єкт освіти: сутність та особливості. Наука і освіта. 2015. № 6. С. 105–110.
4. Смульсон М. Л., Депутат В. В., Іванова О. В. Психологічні умови розвитку суб'єктної активності у віртуальному просторі. *Розвиток суб'єктної активності дорослих у віртуальному просторі: монографія* / М. Л. Смульсон, П. П. Дітюк, І. Г. Коваленко-Кобилянська, Д. С. Мещеряков, М. М. Назар та ін.; за ред. М. Л. Смульсон. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. С. 22–34.
5. Столярчук О. А. Суб'єктність особистості студента як умова формування його професійного універсуму. *Значимість психології в сучасному суспільстві: матеріали II Міжнарод. наук.-практ. конф. Одеса, 9-10 жовтня 2015 р.* Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 100–103.